

Еуразия материгі

Еуразия - Жер шарындағы ең үлкен материк. Ол екі дүние бөлігінен: Еуропа мен Азиядан тұрады.

1. Географиялық орны және шеткі нүктелері

Географиялық орны

- Ауданы: 54,7 млн км² (бүкіл құрлықтардың 37%-ы).
- Орналасуы: Солтүстік жарты шарда орналасқан, тек оңтүстік-шығыстағы кейбір аралдар ғана Оңтүстік жарты шарға өтеді.

Шеткі Нүктелері

Бағыты	Нүкте атауы
Солтүстік	Челюскин мүйісі (Ресей)
Оңтүстік	Пиай мүйісі (Малайзия)
Батыс	Рока мүйісі (Португалия)
Шығыс	Дежнев мүйісі (Ресей)

Ашылуы

Еуразия ежелгі заманнан бастап қоныстанған және зерттелген. Оның "ашылуы" бір мезгілде емес, ғасырлар бойы жүрген:

- Ежелгі дәуір: Жерорта теңізі маңындағы халықтар (гректер, римдіктер) Еуропаның және Батыс Азияның көп бөлігін таныды.
- Орта ғасырлар: Ұлы Жібек жолы арқылы Орталық және Шығыс Азия зерттелді (Марко Поло, т.б.).
- Жаңа заман: Ресей зерттеушілері Солтүстік және Шығыс Сібірді (С. Дежнев, В. Беринг), ал Н. Пржевальский сияқты саяхатшылар Орталық Азияны (Тибет, Құмды Далалар) зерттеді.

2. Ішкі сулары

Еуразия ішкі сулар қоры жөнінен Оңтүстік Америкадан кейінгі екінші орында. Алайда, сулардың таралуы климатқа және жер бедеріне байланысты өте әркелкі.

Өзендер

Еуразия өзендері төрт мұхит алабына және ішкі тұйық алапқа бөлінеді:

Мұхит алабы	Ірі өзендер	Ерекшеліктері
Солтүстік Мұзды мұхит	Обь, Енисей, Лена	Ұзақ уақыт мұз құрсауында болады, баяу ағады.
Атлант мұхиты	Дунай, Рейн, Волга (Каспийге құяды)	Еуропаның тығыз қоныстанған бөлігі арқылы өтеді, су жолы ретінде маңызды.
Тынық мұхит	Янцзы (ең ұзын өзен), Хуанхэ, Амур	Жазғы муссондар әсерінен суы молаяды, су тасқыны жиі болады.
Үнді мұхиты	Ганг, Инд, Меконг	Муссондық жауын-шашынға тәуелді, суармалы егіншілік үшін маңызды.
Ішкі тұйық алап	Волга (Каспийге), Өмудария, Сырдария	Әлемдегі ең үлкен алап, суы теңізге жетпейді, булану жоғары.

Көлдер

- Каспий теңізі: Әлемдегі ең үлкен тұйық көл.
- Байкал: Әлемдегі ең терең және тұщы су қорының ең үлкен бөлігін сақтайтын көл.
- Арал теңізі, Балқаш, Женева және т.б.

3. Жағалауындағы теңіздер

Еуразияны төрт мұхиттың сулары шайып жатыр, бұл оның климаты мен шаруашылығына әсер етеді.

Мұхит	Теңіздер (Мысалдар)
Солтүстік Мұзды мұхит	Баренц, Ақ, Кара, Лаптевтер, Шығыс Сібір
Атлант мұхиты	Балтық, Солтүстік, Жерорта, Қара, Азов
Тынық мұхит	Беринг, Охот, Жапон, Сары, Оңтүстік Қытай
Үнді мұхиты	Араб, Қызыл, Андаман, Бенгал шығанағы

4. Климаты

Еуразия Арктикадан Экваторға дейінгі барлық климаттық белдеулерде орналасқан жалғыз материк.

Климаттық белдеу	Ерекшелігі
Арктикалық	Жыл бойы суық, қар жамылғысы мен мұз басым.
Субарктикалық	Қысы ұзақ, суық; жазы қысқа, салқын. Тундраға тән.

Климаттық белдеу	Ерекшелігі
Қоңыржай	Материктің ең үлкен бөлігін алып жатыр. Континенттік, теңіздік, муссондық сияқты әртүрлі типтері бар. Ішкі аймақтарда (Қазақстан, Орталық Азия) климат өте қатаң континенттік.
Субтропиктік	Жерорта теңізі маңында жазы ыстық, құрғақ, қысы жылы, ылғалды.
Тропиктік	Аравия түбегінде орналасқан. Жыл бойы ыстық және құрғақ шөлді климат.
Субэкваторлық	Үндістан, Үндіқытай. Жазда ылғалды муссон, қыста құрғақ муссон.
Экваторлық	Малайя архипелагы. Жыл бойы ыстық, өте ылғалды.

5. Табиғат зоналары

Еуразияда барлық табиғат зоналары кездеседі, олар негізінен ендік бағытта орналасқан:

Табиғат зонасы	Орналасуы	Өсімдіктер мен Жануарлар
Арктикалық шөлдер	Солтүстік аралдар.	Мұз, қар. Ақ аю, морж, итбалық.
Тундра және Орманды тундра	Солтүстік жағалау.	Мүк, қына, аласа бұталар. Солтүстік бұғысы, ақ түлкі, лемминг.
Тайга (Қылқан жапырақты орман)	Солтүстік Еуропа және Сібір.	Шырша, қарағай, балқарағай. Қоңыр аю, бұлан, тиін, сілеусін.
Аралас және Жалпақ жапырақты ормандар	Батыс және Шығыс Еуропа, Шығыс Азия.	Емен, үйеңкі, қайың. Елік, қабан, дала мысығы.
Орманды дала және Дала	Шығыс Еуропа, Қазақстан, Батыс Сібір.	Шөптесін өсімдіктер, бидай шөп. Суыр, қасқыр, киік.
Шөлейт және Шөл	Орталық және Оңтүстік-Батыс Азия.	Сексеуіл, жусан, эфемерлер. Қос өркешті түйе, қарақұйрық, жылан.
Жерорта теңіздік ормандар	Жерорта теңізінің жағалауы.	Әрдайым жасыл қатты жапырақты ағаштар мен бұталар (Макис).
Муссонды ормандар	Шығыс және Оңтүстік Азия.	Құнды ағаштар, бамбук. Жолбарыс, піл, маймылдар.

Табиғат зонасы	Орналасуы	Өсімдіктер мен Жануарлар
Экваторлық ормандар (Гилея)	Зонд аралдары.	Көпқабатты мәңгі жасыл ормандар. Орангутан, гиббон, көптеген құстар.
Биіктік белдеулік	Гималай, Тибет, Орта Азия таулары.	Биіктікке байланысты зоналардың алмасуы.